Олег Проців

Державне управління у торгівлі рибою у Галичині XIX – початку XX ст.: ветеринарний аспект

Поряд із здоров'ям мисливських видів тварин, риби, мисливських собак основним завданням ветеринарії у галузі мисливського господарства є проведення ветеринарно-санітарного обстеження мисливської продукції з метою уникнення захворювання людей, які можливі при споживанні неякісних виробів з дичини та риби.

Як свідчить аналіз правової бази Австрії, юрисдикція якої поширювалась й на Галичину початку XIX ст., органи державної влади врегульовували питання санітарного нагляду за продуктами рибальства. Зокрема, відповідно до декрету найвищої канцелярії Австрії від 23 серпня 1810 року застосовувано своєрідний механізм контролю за якістю продуктів рибальства. Через відсутність на той час дієвих засобів контролю за свіжістю м'яса раків та слимаків їх дозволялось продавати лише живими [1]. У 1898 році магістрат міста Кракова розпорядженням 6932/97 заборонив продаж замороженої риби, так як морожена продукція у теплі місяці року швидко псувалась. Особи, які порушували це розпорядження, підлягали покаранню відповідно до цісарського патенту від 20 квітня 1854 року № 96 [2]. Для ефективнішого контролю за якістю риби під час її реалізації магістрат Кракова взагалі видав розпорядження про часткову заборону продажу неживої риби [3]. У середині XIX століття у східній Галичині було так багато раків, що через відсутність на них попиту їх палили і попіл розкидали замість гною на полях.

Для локалізації епізоотії вилов раків у Галичині зменшився, [4] а Чехія на початку XX ст. на 5 років взагалі заборонила їх вилов та продаж [5]. Німеччина зобов'язала своє консульство у Львові проводити ветеринарну експертизу риби та раків, які експортували з Галичини [6]. Крім того, щоб обмежити ввезення риби на територію Німеччини і, тим самим, пролобіювати власні інтереси, німецькі рибоводи через засоби масової інформації розповсюджували недостовірну інформацію про те, що у Галичині має місце небезпечне інфекційне захворювання коропа. З іншого боку, галицькі рибалки звертали

увагу, що заморожена риба, яка у великих кількостях експортувалась з Німеччини, є шкідливою для здоров'я, і її потрібно заборонити для споживання [7]. Також галицька преса повідомляла, що німецька митниця спеціально через довгу процедуру проходження контролю риби з Галичини спричиняється до псування риби, і використовуючи ветеринарний контроль, підтверджує цей факт і не допускає рибу на територію Німеччини [8].

Щоб при відправці риби поштою вона швидко не псувалось, поштові правила передбачали її спеціальну обробку: рибу слід було випотрошити та висушити [9]. Тогочасні ветеринарні інструкції передбачали для довшого зберігання риби влітку, а особливо форелі, такий спосіб: розвести 50 грамів саліцилової кислоти у 300 грамах спирту, змазати добре грубий пакувальний папір, висушити його і замотати ним рибу. Риба таким чином зберігається набагато довше [10]. Також наголошували, що риба, яка задихнулась, швидше псується [11].

Органи державної влади вживали заходи по виконання чинного законодавства у галузі ветеринарії. Зокрема, лише за 1880 рік у Відні на ринках було конфісковано 1429 кілограм риби, 14887 штук раків, 43 туші козуль, 161 кілограм дичини, 97 диких птахів, так як вони не пройшли ветеринарного контролю і були визнаними шкідливими для здоров'я [12]. «Окульник» відзначав, що у Кракові 6 червня 1902 р. були конфісковані зіпсовані карпи у торгівця з площі Казимира. Часопис застерігав потенційних покупців, що вони ризикують здоров'ям при купівлі зіпсованої риби [13]. Також Краківське рибальське товариство звернулось до Краківського магістрату з вимогою встановити посаду торгового комісара з повноваженнями перевірки свіжості риби та всієї рибної продукції на ринку. Більше того, зіпсовану рибу слід було конфісковувати та знищувати, провівши роз'яснювальну роботу [14].

Органи державної влади вживали заходи для ефективного контролю за рибною продукцією. Зокрема, відповідно до розпорядження Галицького намісництва від 25 квітня 1899 року L.24.768/99 необхідно було організувати лабораторії, що могли б добросовісно проводити діагностику продуктів харчування. З цією метою у Кракові були організовані спеціальні чотиримісячні

курси для підготовки інспекторів з контролю за якістю харчових продуктів. Серед іншого на цих курсах вивчали методологію аналізу худоби, дичини, риби та діагностику трихінельозу [15].

Відповідно до розпорядження Міністерства внутрішніх справ за погодженням з Міністерством релігії і освіти і Міністерством рільництва від 25 травня 1908 року «Про організацію наукових курсів з метою навчання контролюючих органів щодо перевірки продуктів харчування» у Кракові для підготовки осіб за контролем якості м’яса були організовані шеститижневі курси, вартість навчання становила 50 крон, і ці курси повинні були відбуватись щороку [16].

Питання розведення та діагностики риби вивчали на курсах у рільничій академії у Дублянах з 1891 року. Курси тривали 20 годин на рік [17]. Лекції читав доктор Мар’ян Раціборський, [18] інженер Тадеуш Розвадовський [19].

Проблеми із захворюванням риби у Австрійській імперії спонукали до вирішення цього питання. Зокрема, у Львівській ветеринарній академії у 1904 році почав працювати лікар ветеринарної медицини – доктор Станіслав Фібіх. За поданням Міністерства освіти Австрії йому було виділено спеціальну стипендію для вивчення захворювання риб у Мюнхені, де була спеціалізована кафедра. Слід відмітити, що до того часу у всій Галичині не було жодного науковця, який би міг дати відповідні поради у лікуванні риб.

Для ширшого ознайомлення населення щодо ветеринарних аспектів розведення риби часопис «Окульник» регулярно публікував поради ветеринарного лікаря щодо ветеринарного нагляду [20]. З першого вересня 1904 року ректор Львівської ветеринарної академії відкриває клініку (м. Львів, вул. Личаківська 11) по наданню консультацій щодо розведення риби та її лікування. Для проведення аналізу хвора риба повинна була направлятись живою, у декількох екземплярах, так як заразні захворювання найкраще виявляти у живій рибі. Відбір хворої риби потрібно було проводити ввечері: кожну рибу слід було окремо загорнути в тирсу. Необхідно було додати супровідний лист з наступною інформацією: з якого числа і як довго хворіє риба; властивості води (джерела, ставка, річки), індекс чистоти води;

інформацію про забрудненість води і чим вона забруднена; симптоми хворої риби і способи догляду за нею; чи було таке захворювання у господарстві попередньо. Крім того, за дослідження необхідно було сплатити кошти.

За сумлінну роботу та знання колегія професорів ветеринарної академії у Львові призначила доктора Станіслава Фібіха доцентом кафедри по розведенню риби і її захворюваннях. Міністр освіти Австрії своїм рескриптом від 28 березня 1905 р. L. 9683 затвердив це рішення колегії професорів. Тож на території Галичини у 1905 році розпочала свою роботу перша кафедра, яка займалась проблемами розведення та лікування риби [21].

Всього станом на 1904 рік у Галичині діяло три ветеринарні клініки по наданню допомоги при захворюванні риби – у Кракові, Мальці та Львові [22].

Отже, ветеринарний нагляд при торгівлі рибною продукцією у Галичині досліджуваного періоду полягав у встановленні карантинних заходів при експорті та імпорті риби та раків, експертизі рибної продукції на ринках, способах транспортування. Велику роль відігравали розвинута мережа ветеринарних лабораторій та пропаганда основ ветеринарії.

1.Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S. 1034-1035.

2. Zakaz sprzedawania ryb zamrożonych // Okólnik. – 1898. – № 33. – S.5.

3. Przedaż ryb nieżywych. // Okólnik. – 1903. – № 64. – S.127.

4. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1898. – T. XVII, zeszyt I. – S. 59.

5. Zakaz łowienia raków w Czechach//Okólnik. – 1908. – № 101. – S.241.

6. Traktaty handlowe // Okólnik. – 1900. – № 46. – S.5.

7. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 52. – S.121.

8. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 55. – S.232.

9. Przesyłka ryb w świeżym stanie // Okólnik. – 1893. – № 7. – S.62.

10. Przesyłka ryb // Okólnik. – 1893. – № 8. – S.52.
11. Wpływ sposobu zabicia ryby na jej rozkład // Okólnik. – 1900. – № 44. – S.33.
12.Na targowicach wiedeńskich // Gazeta lwowska. – 1881. – № 39. – 18 lutego. – S.3.
13.Zepsute ryby // Okólnik. – 1902. – № 59. – S.173.
14.Sprzedaż nieświerzych ryb // Okólnik. – 1903. – № 59. – S.64.
15.Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1899/900 przytem index tych alegatów od 1 do 226. – Lwów, 1900, – S.35-36.
16.Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1908. – S.568.
17.W sprawie nauki rybactwa w kraj. szkołach rolniczych. // Okólnik. – 1911. – № 119. – S.145.
18.Odezwa // Okólnik. – 1901. – № 52. – S.153.
19.Wykłady o hodowli ryb w szkołach wyższych w Galicyi // Okólnik. – 1911. – № 117. – S.99.
20.Nauka o chorobach rybich w c.k. Akademii weterynyryi we Lwowie // Okólnik. – 1904. – № 71. – S.169.
21. Różne wiadomości. // Okólnik. – 1905. – № 77. – S.187.
22. Badanie chorób rybich // Okólnik. – 1904. – № 73. – S.366.

Державне управління у торгівлі рибою у Галичині XIX – початку XX ст.: ветеринарний аспект // «Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства»: Міжнародна науково-практична конференція. м. Харків, 4-5 вересня 2015 р. – Х. : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2015. – С. 39-42.